

PwC uzņēmumu vadītāju aptauja Baltijā – atgriezies piesardzīgs optimisms, uzņēmēji gatavojas pārmaiņām 1/12/24

Vadītājs mārketinga un komunikācijas nodaļā, PwC Latvija
Kalvis Gavars

Baltijas valstu uzņēmumu vadītājos ir atgriezies piesardzīgs optimisms par ekonomikas attīstību turpmākā gada laikā. Pieaug uzņēmēju pārliecība, ka konkurētspēja visvairāk ir atkarīga no biznesa spējas mainīties, automatizēt procesus un ieviest tehnoloģijas, liecina PricewaterhouseCoopers (PwC) nupat veiktais pētījums “PwC Baltijas uzņēmumu vadītāju aptauja 2024”.

Aptauja, kurā piedalījās 387 uzņēmumu vadītāji Latvijā, Lietuvā un Igaunijā, liecina, ka pērn izteikti pesimistisko skatu ir nomainījis piesardzīgs optimisms. Teju trešdaļa uzņēmumu vadītāju Latvijā (31%), nedaudz mazāk Lietuvā (24%) un Igaunijā (18%) uzskata, ka tuvākā gada laikā pasaules ekonomiskā situācija uzlabosies, savukārt vairāk nekā puse uzņēmēju Lietuvā un Igaunijā, bet 39% Latvijā prognozē, ka ekonomiskā situācija nemainīsies. Attiecībā uz savu valstu ekonomiku vislielākie optimisti Baltijā ir Lietuvas uzņēmēji – 37% šogad sagaida izaugsmi. Latvijā optimistiski par savas valsts tautsaimniecības attīstību noskaņoti ir 31% uzņēmēju, bet Igaunijā vadītāji ir skeptiski – 52% šogad rēķinās ar ekonomiskās situācijas pasliktināšanos.

Kopumā Centrālās un Austrumeiropas (CAE) valstu reģionā ekonomisko izaugsmi prognozē 51% vadītāju, bet Rietumeiropā – 32%. Aptauja liecina, ka gada laikā situācija ir būtiski uzlabojusies, jo pērn prognozes bija izteikti pesimistiskas – 71% uzņēmumu vadītāju Rietumeiropā sagaidīja ekonomikas lejupslīdi.

Vienlaikus ar optimisma atgriešanos teju nemainīgs ir palicis uzņēmumu vadītāju skats attiecībā uz sevis pārstāvētā uzņēmuma apgrozījuma palielinājumu nākamā gada laikā. Apgrozījuma pieaugumu sagaida 37% aptaujāto Latvijā, 49% Lietuvā un 45% Igaunijā. Baltijas valstu uzņēmēju vidū saglabājas augsta pārliecība par spēju pārvarēt izaicinājumus un nodrošināt uzņēmuma apgrozījuma pieaugumu nākamā trīs gadu periodā (72% Latvijā, 79% Lietuvā, 79% Igaunijā). Kopš pērnā gada šis pārliecības rādītājs ir par dažiem procentpunktiem zemāks.

Uzņēmēji gatavojas pārveidei

Aptauja liecina, ka uzņēmēji arvien vairāk novērtē pārmaiņu un pārveides nepieciešamību, lai saglabātu biznesa konkurētspēju. 40% aptaujāto uzņēmumu vadītāju Latvijā, 45% Lietuvā un 49% Igaunijā uzskata, ka viņu vadītais uzņēmums pēc desmit gadiem nebūs ekonomiski dzīvotspējīgs, ja saglabās esošo biznesa modeli. Latvijā šis rādītājs gada laikā ir pieaudzis par deviņiem procentpunktiem.

Analizējot nepieciešamos ieguldījumus, kas ļautu efektīvāk realizēt pārmaiņas, uzņēmēji norāda uz procesu un sistēmu automatizēšanu (68% Latvijā, 65% Lietuvā, 72% Igaunijā), kā arī uz darbaspēka kvalifikācijas celšanu (53% Latvijā, 60% Lietuvā, 59% Igaunijā) un investīcijām tehnoloģijās (50% Latvijā, 48% Lietuvā, 52% Igaunijā).

Novērtējot galvenos šķēršļus, kas kavē biznesa attīstību, uzņēmumu vadītāji Latvijā (59%) un Igaunijā

(67%) kā galveno faktoru min regulējuma prasības, bet respondenti Lietuvā kā galveno šķērsli nosauc uzņēmuma darbinieku kvalifikācijas trūkumu (52%). Uzņēmumu vadītāji Latvijā kā būtiskus faktorus izceļ arī tehnoloģiskās kapacitātes trūkumu (53%) un birokrātiskos procesus savā uzņēmumā (50%). Arī uzņēmumu vadītāji citos reģionos – 64% CAE un 65% Rietumeiropā – norāda uz regulējuma prasību ietekmi un izceļ to kā vistraucējošāko faktoru, lai uzņēmums mainītu veidu, kā tas rada vērtību un gūst labumu.

Vērtējot ģeneratīvā mākslīgā intelekta (MI) radīto ietekmi uz uzņēmumu efektivitāti, aptaujas dalībnieki Baltijā neprognozē tik lielu MI risinājumu ietekmi kā uzņēmēji citviet CAE. Baltijā MI rosinātu efektivitātes pieaugumu tuvākā gada laikā sagaida aptuveni trešdaļa aptaujas dalībnieku, bet CAE tā ir puse uzņēmumu vadītāju.

Darbaspēka pieejamība – aizvien aktuāla un izaicinoša problēma

Darbaspēka pieejamība joprojām ir viena no galvenajām problēmām, ar ko saskaras gandrīz visu nozaru uzņēmumi Baltijas valstīs. Latvijā un Lietuvā vairāk nekā puse aptaujāto (64% Latvijā, 52% Lietuvā) uzskata, ka darbinieku atlase ir kļuvusi grūtāka. Tikai 7% Latvijā un 10% Lietuvā norāda, ka jaunus darbiniekus piesaistīt kļūvis vieglāk, savukārt Igaunijā šogad fiksēts pēdējos piecos gados mazākais to respondentu skaits, kuri norāda, ka jaunu darbinieku piesaiste uzņēmumam kļuvusi grūtāka (38%).

Uzņēmēju biznesa izaugsmes prognozes lielā mērā ataino darbinieku piesaistes plāni. Vislielākie optimisti šajā ziņā ir Lietuvas uzņēmumu vadītāji – 55% uzskata, ka šogad viņu uzņēmumos darbinieku skaits pieaugs. Tas ir ievērojami vairāk nekā pērn (38%) un pārsniedz ļoti cerīgi noskaņoto respondentu skaitu Latvijā (24%) un Igaunijā (28%).

Attiecībā uz darbinieku atalgojumu uzņēmumu vadītāju skats Baltijas valstīs ir līdzīgs – aptuveni puse Latvijā un Igaunijā šogad plāno paaugstināt atalgojumu 5% robežās, bet Lietuvā mazliet lielāks ir to vadītāju skaits, kuri algas plāno palielināt 6% līdz 10% apmērā.

Lielākais risks – ģeopolitika, bet traucēklis – regulējuma izmaiņas

Vērtējot uzņēmējdarbības vidi un svarīgākos faktorus, kas var apdraudēt biznesa attīstību, Baltijas valstu uzņēmumu vadītāji kā galveno risku izceļ ģeopolitiska konflikta iespējamību (79% Latvijā, 66% Lietuvā un Igaunijā). Otrs nozīmīgākais risks ir kibernetiskā drošība, bet tādi pērn izteikti riski kā inflācija un energokrīze gada laikā savu nozīmi ir būtiski zaudējuši.

Baltijas uzņēmumu vadītāji ir vienoti savās atbildēs par trim galvenajiem traucēkļiem, kas ietekmējuši uzņēmumu darbību. Aptaujātie vadītāji Latvijā kā galveno problēmu akcentē regulējuma izmaiņas (40%), kas liecina, ka uzņēmumu vadītājiem būtiska ir stabilitāte un paredzama biznesa vide. Respondenti Lietuvā kā galveno traucēkli min piegādes ķēdes traucējumus (49%). 51% uzņēmumu vadītāju Igaunijā norāda, ka galvenais traucēklis biznesa veiksmīgai attīstībai ir konkurences un tirgus pārkāpumu ietekme.

Attiecībā uz iespējamajiem apgrūtinājumiem nākotnē uzņēmumu vadītāji Baltijā, īpaši Latvijā (63%) un Igaunijā (65%), uzskata, ka galvenais izaicinājums būs saistīts ar likumu un regulējuma izmaiņām. Kibernetiskā drošība ir nākamais būtiskais aspekts, bet trešais faktors ir konkurences un tirgus pārkāpumi.

Kā galvenās prioritātes, kas būtu jārisina valdībai, pēc Latvijas uzņēmēju domām ir nodokļu vides konkurētspējas celšana (53%), uzņēmējdarbības vides attīstīšana (45%), valsts aizsardzības un drošības stiprināšana (45%), valsts pārvaldes izmaksu samazināšana (44%) un izglītības politikas atbilstība

ekonomiskās vides izmaiņām (40%).

Attīsta ilgtspējas iniciatīvas

Aptauja rāda, ka aptaujāto vadītāju uzņēmumi veic virkni dažādu darbību, kas saistītas ar klimata pārmaiņu mazināšanu un pāreju uz ilgtspējīgāku darbības modeli. Šo darbību vidū dominē energoefektivitātes uzlabošana, ko uzsākuši 55% aptaujāto uzņēmumu Latvijā, 55% Lietuvā un 54% Igaunijā. Respondenti norāda, ka viņu pārstāvētie uzņēmumi rada novatoriskas, klimatam draudzīgas preces, pakalpojumus vai tehnoloģijas (39% Latvijā, 40% Lietuvā, 47% Igaunijā) un pārdod preces, pakalpojumus vai tehnoloģijas, kas atbalsta klimata noturības pasākumus (37% Latvijā, 35% Lietuvā, 38% Igaunijā).

Aptuveni trešdaļa vadītāju Latvijā (31%) norāda, ka viņu pārstāvētie uzņēmumi ir izstrādājuši pārejas plānu ilgtspējīgai attīstībai, kamēr vēl 40% strādā pie plāna sagatavošanas. Samazinājies to respondentu skaits, kuri atzīst, ka šāds plāns viņu uzņēmumā nav izstrādāts un viņi to gatavot neplāno (29%, pērn 37%). Līdzīga situācija ir novērojama Igaunijā, kur 28% respondentu apgalvo, ka uzņēmumam ir izstrādāts pārejas plāns ilgtspējīgai attīstībai, bet 41% norāda, ka ir ceļā uz šāda plāna izveidi. Lietuvā tikai aptuveni piektā daļa aptaujāto (21%) norāda uz pārejas plāna esību un vēl 44% strādā pie plāna sagatavošanas.

Par aptauju

PwC Baltijas uzņēmumu vadītāju aptauja tika veikta laikposmā no 2023. gada 5. decembra līdz 2024. gada 16. janvārim tiešsaistē. Aptaujā piedalījās 387 respondenti – uzņēmumu augstākā līmeņa vadītāji Latvijā, Igaunijā un Lietuvā, kuri pārstāv tādas darbības jomas kā ražošana un autobūve, finanses, tirdzniecība, IT un telekomunikācijas, nekustamais īpašums u.c.

Aptaujāto Latvijas uzņēmumu vadītāju pārstāvēto uzņēmumu apgrozījums aizvadītajā pārskata gadā:

- 34% nepārsniedza 5 miljonus eiro;
- 8% – no 5 līdz 10 miljoniem eiro;
- 13% – no 11 līdz 20 miljoniem eiro;
- 8% – no 21 līdz 50 miljoniem eiro;
- 7% – no 51 līdz 99 miljoniem eiro;
- 6% – no 100 līdz 200 miljoniem eiro;
- 11% vairāk nekā 200 miljoni eiro;
- 13% apgrozījumu norādīt nevēlējās.

Vairāk informācijas un ieskats aptaujas rezultātos atrodams šeit.